

Molmuis

Arvicola scherman

De molmuis lijkt veel op de woelrat en deze twee werden voorheen ook wel als ondersoorten beschouwd. De molmuis is gemiddeld kleiner, heeft een relatief kortere staart, een veelal iets lichter gekleurde grijsbruine vacht en een iets anders gebouwde schedel. Zwarte tot zwartbruine exemplaren komen minder vaak voor dan bij de woelrat (VAN WIJNGAARDEN 1954). De soort leeft ondergronds in zelfgegraven gangen, maar komt bij dekkingbiedende ruigte vaker boven de grond (VAN DER KOOIJ & VAN MAANEN 1994). De molmuis graaft een wijdvertakt tunnelsysteem van gemiddeld 40 m, maar dit kan oplopen tot meer dan 300 m. Het gangenstelsel heeft twee niveaus: een oppervlakkig netwerk om te foerageren en een dieper gelegen netwerk met kraam- en voorraadkamers (REICHSTEIN 1982). De uitgegraven grond wordt in hopen boven de grond gebracht. Deze hopen zijn platter dan molshopen, bestaan uit fijnere kluiten en liggen onregelmatiger verspreid, zonder zichtbare gang daartussen (MEYLAN & HÖHN 1991).

Leefomgeving

De molmuis wordt in Nederland het meest waargenomen in agrarisch gebied, vooral akkers, boomgaarden en tuinen, maar kan ook bij en in het water leven (BERNARD 1959), zoals bijvoorbeeld lokaal in Zuid-Limburg. Stedelijk gebied is een goede tweede, maar in natuurgebieden wordt de soort weinig gevonden (HOOGVELD 2010). Hij lijkt daarmee nog meer cultuurvolger dan de mol.

Voedsel

Het voedsel bestaat uit ondergrondse plantendelen. Door het wegvreten van wortels van fruitbomen en het van onder-

afopeten van hakvruchten als aardappelen en bieten kan soms aanzienlijke schade worden veroorzaakt (VAN WIJNGAARDEN 1954). In extensief beheerd grasland op voormalige landbouwgronden worden ook stengels en bloemen van grassen en kruiden gegeten (VAN DER KOOIJ & VAN MAANEN 1994).

Areaal

De molmuis is endemisch in Europa en komt voor van het Roergebied in Duitsland in het noorden tot in Noord-Spanje en oostwaarts tot in Roemenië, in hoofdzaak boven 200 m boven zeeniveau. Een aaneengesloten gebied van voorkomen loopt van het Centraal Massief in Frankrijk via de Alpen naar de Karpaten. In Spanje zijn geïsoleerde populaties in het Cantabrisch gebergte en de Pyreneeën.

Voorkomen in Nederland

Historische gegevens tot 1946

Schreuder (1933) meldde de molmuis voor het zuidelijke deel van Zuid-Limburg en noemde ook het voorkomen op de Oost-Veluwe, in Twente, de Achterhoek en bij Roermond, al vond zij de onderscheidende kenmerken met

▶ Molmuis.
Foto: Paul van Hoof.
Montane water vole.

woelrat niet geheel eenduidig. Eykman (1937) en IJsseling & Scheygrond (1943) sloten zich bij deze bevindingen aan en noemden het voorkomen in het oosten van het land zonder voorbehoud.

Periode 1946-1969

Bij zijn onderzoek aan de woelrat meende Van Wijngaarden (1954) dat de molmuis alleen voorkomt in Zuid-Limburg ten zuiden van Sittard en dat de dieren die ten noorden van Sittard leven – ook die uit het oosten van het land – alle tot *Arvicola terrestris terrestris* (de oude naam van de woelrat, thans *A. amphibius*) moeten worden gerekend. In Zuid-Limburg was de soort in sommige jaren zo algemeen dat hij een plaag was in tuinen (HUSSON 1957).

Periode 1970-1988

De opvatting van Van Wijngaarden (1954) dat het voorkomen van de molmuis beperkt is tot Zuid-Limburg werd ondersteund door Warmerdam (1982), die de molmuis aantrof op tien plaatsen in Zuid-Limburg, terwijl de (weinige) onderzochte dieren uit Midden-Limburg woelratten waren.

Periode 1989-2012

In Zuid-Limburg zijn in deze periode uit bijna alle atlas-blokken waarnemingen gemeld die voor 'zekere' molmuis kunnen doorgaan. In 2005 was er een piek in de meldingen (HOOGVELD 2010). In de jaren 2005-2008 werd bij de Provincie Limburg ondergrondse schade aan diverse gewassen in het zuiden en midden van de provincie gemeld, vooral aan appel- en perenboomgaarden en fruitboomkwekerijen (FAUNABEHREERHEID LIMBURG 2010). Gezien de aard van de schade lijkt het mogelijk dat deze ook in Midden-Limburg althans ten dele is veroorzaakt door molmuizen.

Veranderingen en oorzaken

Of de grens van het verspreidingsgebied van de molmuis werkelijk noordelijker dan Sittard ligt of is komen te liggen is onzeker, omdat er uit Midden-Limburg weinig 'woelratten' nader zijn gedetermineerd. De aantallen molmuizen kunnen sterk fluctueren. Zo waren 1984, 1993, 2005 en 2011 in Limburg duidelijke piekjaren (HOOGVELD 2010; P.J. Voskamp pers. med.). Uit West-Zwitserland en Baden-Württemberg in Duitsland zijn onregelmatige cycli bekend, met een gemiddelde van zes jaar (DIETERLEN 2005).

In Zuid-Limburg was de relatieve trefkans op molmuizen per kilometerhok in de periode 1994-2007 duidelijk lager dan in de periode 1980-1993 (HOOGVELD 2010). Woelrat en molmuis zijn hierbij weliswaar niet onderscheiden, maar in dit gebied komen vrijwel uitsluitend molmuizen voor.

Bedreigingen en bescherming

De molmuis wordt in ons land niet bedreigd, maar is desalniettemin beschermd onder de Flora- en faunawet.

Johan B.M. Thissen & Jos G.E. Hoogveld

SUMMARY

Montane water vole *Arvicola scherman*

The montane water vole occurs in the centre and south of Limburg. As a synanthrope that is typically found in agricultural and urban areas rather than in natural habitats, it is drawn to fields, orchards and gardens, in which it constructs extensive burrow systems. Montane water voles can also be found in and around water. The species shows peak years, most recently in 2011. However, there has been an overall decline in population numbers over the past few decades.